

Управління культури і туризму
Сумської обласної державної адміністрації
Обласний комунальний заклад
«Сумська обласна дитяча бібліотека ім. М.Островського»

*Я до тебе, мій краю,
моя рідна Сумщино,
незрадливу любов
крізь життя пронесу*

**Методичні поради бібліотечним працівникам
щодо популяризації краєзнавчих знань
серед користувачів-дітей молодшого та
середнього шкільного віку**

Суми 2015

Управління культури і туризму
Сумської обласної державної адміністрації
Обласний комунальний заклад
«Сумська обласна дитяча бібліотека ім. М.Островського»

*Я до тебе, мій краю,
моя рідна Сумщино,
незгадливу любов
крізь життя пронесу*

***Методичні поради бібліотечним працівникам
щодо популяризації краєзнавчих знань
серед користувачів-дітей молодшого та
середнього шкільного віку***

Суми 2015

Я до тебе, мій краю, моя рідна Сумщино, незрадливу любов крізь віки пронесу : методичні поради бібліотечним працівникам щодо популяризації краєзнавчих знань серед користувачів-дітей молодшого та середнього шкільного віку / ОКЗ «Сумська обласна дитяча бібліотека ім. М. Островського» ; уклад. Н. М. Піддубна. – Суми, 2015. - 36 с.

Методичні рекомендації стануть в нагоді бібліотекарям та організаторам дитячого читання в проведенні заходів краєзнавчої тематики серед дітей молодшого та середнього шкільного віку, які допоможуть розширити знання маленьких мешканців Сумщини про свою малу Батьківщину та сприятимуть патріотичному та духовному вихованню підростаючого покоління.

Склала
Відповідальна за випуск
Комп'ютерний набір
Комп'ютерна верстка
Тираж 7 прим.

Піддубна Н.М.
Тогобіцька Л.М.
Піддубна Н.М.
Оберлянд І.М.

*Живу я на рідній Сумщині,
Де в росах ранкових купається сонце.
Тут сніг найбільший і проліски сині,
І сонячний зайчик стрибає в віконце.
Я щиро люблю свою тилу Сумщину,
Бабусин рушник і віночок барвистий,
Ромашки у лузі, вербу і калину,
Що вбралась у пишне червоне написто.*

С. Драпак

Батьківський край, рідна сторона... Як багато значать у житті кожної людини ці слова, як багато говорять вони нашому серцю.

Сумщина... Овіяна сивими легендами і ратною славою земля. Край казкової природи. Наша земля – самобутня і неповторна, щедра на працюючих і творчих людей. Це край героїв і поетів, трударів і митців. Любов до нашої неосяжної Батьківщини починається з любові до маленької батьківщини, до рідного краю, до пам'яті про рідний поріг, стежки дитинства, до мудрості народної, бо нема кращого краю за рідний. Без нього, нашого краю, немає нас. Ми витекли з його криниць, напахчені його квітами, на все життя пронизані його вітрами, викохані на рідних шовкових травах.

З любові до отчої землі починається все – і відповідальність, і справедливість, і гідність, і обов'язок: від неї і людяність, і чесність, і патріотизм. І хоч би де ми перебували, хоч би куди пролягли наші нелегкі життєві шляхи, а в думках і спогадах завжди повертаємося до тих місць, де, як здавна кажуть у народі, зарите наше пуповиння.

Та щоб по-справжньому любити рідний край, його треба добре знати. Це знання не лише підносить і звеличує людину, розширює її світогляд, воно є своєрідним містком, що єднає покоління минулі з поколіннями нинішніми й прийдешніми. Саме тому популяризація краєзнавчих знань займає значне місце у формуванні духовної культури і національної самосвідомості юного покоління; допомагає юні довідатися про свої корені та

відчути відповідальність як перед минулим, так і перед майбутнім.

Сумщина багата своїми традиціями, культурними, краєзнавчими, фольклорними скарбами, історичними пам'ятками архітектури, чарівною природою, видатними письменниками, художниками, науковцями та винахідниками. На весь світ відомі імена уродженців краю: славного запорозького кошового *Петра Калнишевського*, підприємців і благодійників з династії *Терещенків* і *Харитоненків*, композиторів *Д.Бортнянського* та *М.Березовського*. На Сумщині народилися: *О.Вишня*, *О.Ющенко*, *П.Воронько*, *О.Олесь*, *І.Багряний*, *М.Хвильовий*, *А.Роговцева*. Це батьківщина ушанованого льотчика, тричі Героя Радянського Союзу *Івана Кожедуба*, радянського скульптора, режисера кіно і театру, драматурга, сценариста, народного артиста Української РСР *Івана Кавалерідзе*, Героя України *Олексія Береста*, олімпійських чемпіонів *В.Голубничого*, *В.Куца* та *О.Шапаренка*.

Одним із методів формування у користувачів-дітей краєзнавчих знань є популяризація літератури. Але, фонд краєзнавчих документів, який сформовано в бібліотеках для дітей, не може в повному обсязі задовольнити зростаючі інформаційні потреби користувачів. Його особливістю є брак видань для дітей. Виняток становлять посібники «Ми – сумчани» і «Наша Сумщина» та невелика кількість художніх творів сумських авторів (*О.Вишні*, *О.Олеся*, *Н.Одаренко*, *Г.Бондара*, *В.Скакуна*, *О.Столбіна*, *А.Коршунової*, *Ю.Лесіної* та ін.). На жаль, немає жодної книги чи проспекту з економіки, історії та розвитку культури, про звичаї та традиції рідного краю, адресованих дітям. До складу краєзнавчого фонду входять видання, розраховані на дорослого читача. Безумовно, це негативно впливає на роботу, особливо з користувачами молодшого та середнього шкільного віку, оскільки більшість цих документів складні для сприйняття дітьми.

Цей методично-бібліографічний матеріал стане в нагоді бібліотечним працівникам в роботі з популяризації краєзнавчих знань серед користувачів-дітей молодшого та середнього шкільного віку.

Пробудити у своїх юних користувачів інтерес до історії, спонукати їх вивчати історичне минуле і сьогодення свого краю, його звичаї та обряди можна за допомогою як традиційних, так і інноваційних форм популяризації літератури. Серед них: книжкові виставки, краєзнавчі години, літературні портрети, інформаційно-краєзнавчі калейдоскопи, віртуальні подорожі, інтерактивні конкурси та вікторини та ін.

Використовуючи документи краєзнавчого змісту, музейні матеріали, світлини, путівники, краєзнавчі календарі Сумської ОУНБ, методично-бібліографічні матеріали Сумської ОДБ ім. М.Островського та ресурси Інтернету можна провести заходи на теми: «Рідний край вивчай та знай», «І знов хвилює батьківська земля, її святі гаї, святі поля», «Наш край – частина Батьківщини», «Сумщина від давнини до сьогодення», «Славетні земляки», «Заповідними стежками Сумщини», «Сім природних чудес Сумщини», «Вулиці міста розповідають», «Літературна Сумщина», «Сумщина в книзі рекордів України», «В океані рідного народу відкривай духовні острови», «Сумщина: абетка відомих імен», «За листком календаря», «Сумщина в Інтернеті» та ін.

В бібліотеках можна організувати широкий і різноманітний спектр книжкових виставок і тематичних полицок. Це: виставки-подорожі, виставки-портрети, виставки-вікторини, виставки-кросворди на теми: «Моя мала Батьківщина», «Є на світі така сторона, неповторна, єдина вона», «Майстри пера Сумщини – дітям», «Серцю рідна пристань, Сумщина моя», «Мій рідний край в усьому неповторний», «Ти в серці мила і єдина, моя маленька Батьківщина», «Ними пишається Сумщина», «Рідний край, де ми живемо, ми Сумщиною звемо», «Краю мій, краю, земля моя рідна» тощо.

Так, для користувачів-дітей молодшого та середнього шкільного віку пропонуємо організувати **книжкову виставку-подорож** *«Серцю рідна пристань, Сумщина моя»*.

Цитата до виставки:

*Красо моя ти, Сумщино, Сумщино,
Куди не кинь – веселковий розмай.*

*В короні України ти – перлина,
Пишайсь людьми своїми, проучтай!*

Д. Білоус

Розділи:

1. Земля моя – моя історія жива.
2. Уклін – живим, загиблим – слава.
3. Золоті імена Сумщини.
4. По рідному краю, по рідному місту.
5. Письменники Сумщини – дітям.

На виставці радимо представити карту Сумської області, книги, періодичні видання, альбоми, путівники, світлини, плакати, місцеві видання, матеріали з Інтернету, які розповідають про славне минуле і сьогодення малої Батьківщини, героїзм і мужність уродженців району, міста чи села у боротьбі з нацизмом у роки Другої світової війни та під час АТО на сході України, видатних людей краю, природу, екологію, туристичний потенціал Сумщини, культуру та мистецтво, а також твори письменників-земляків для дітей.

Завдання книжкової виставки – показати дітям найбільш цінні краєзнавчі матеріали, рекомендувати їм їх прочитати і таким чином розширити кругозір, а також виховувати у дітей шанобливе ставлення до своєї малої Батьківщини, національну свідомість та культуру.

Познайомити дітей з історією створення Сумської області, її минулим і сьогоденням допоможе **інформаційна бесіда**

Сумську область з центром в м. Суми створено згідно з Указом Президії Верховної Ради СРСР 10 січня 1939 року.

До її складу ввійшли 12 районів Харківської області 17 районів Чернігівської області та 2 райони Полтавської області.

Розташована Сумська область в північно-східній частині України. На півночі та сході вона межує з Брянською, Курською, Белгородською областями Російської Федерації, на південному сході, півдні, заході – з Харківською, Полтавською та Чернігівською областями України.

На день створення площа області складала 24 тис. кв. км з населенням 1707,2 тис. чоловік.

Кількість населення області станом на 1 січня 2015 р. складала 1121,3 тис. осіб.

За 76 років існування адміністративно-територіальний поділ області змінювався декілька разів. В основному відбулося укрупнення районів. З 1966 р. і до сьогодні на території області існує 18 районів, 15 міст, з них 7 – обласного підпорядкування (Суми, Глухів, Конотоп, Лебедин, Охтирка, Ромни, Шостка), 20 селищ міського типу, 384 сільради, 1500 сільських населених пунктів.

Більшість мешканців нашої області – українці (89%). Крім того в області проживають росіяни, білоруси, євреї, цигани та представники інших національностей. На території Сумської області проживає 95 національностей.

Сумщина – земля давня та легендарна. Нашому краю, його людям, подвигам і славі присвячено найвидатнішу пам'ятку Київської Русі – «Слово о полку Ігоревім».

Плач Ярославни (В. Фаворський)

З середини XIV ст. Сумщина входила до складу Великого князівства Литовського, пізніше до Речі Посполитої, Росії. Кожна з цих держав намагалась захопити прикордонні території, що призводило до численних війн, нападів, загибелі людей, знищення міст і поселень.

В роки Визвольної війни і до смерті гетьмана Хмельницького існувала Українська козацька держава (Військо Запорізьке), до складу якої входила і територія Сумщини, а саме:

Глухівщина, Конотопщина, Роменщина, Кролевеччина. Пізніше ці землі ввійшли до складу Гетьманської України, а південно-східна частина належала Слобожанщині. Це знайшло відображення в належності населення до певного стану: більшість населення Гетьманщини складали козаки, а Слобожанщини – селяни. Звідси і своєрідність побуту, звичок, одягу, мови населення Гетьманщини і Слобожанщини.

Під Конотопом відбулась знаменита Соснівська битва, в якій українська армія гетьмана І. Виговського перемогла російську.

Населення краю брало участь у Вітчизняній війні 1812 р. Хоробро билися з ворогом Сумський та Охтирський гусарські та Глухівський кірасирський полки.

В роки громадянської війни (1918-1920) Сумщина знову стала прикордонним краєм: належала Росії та Україні і не належала нікому, бо саме тут, в районі Середино-Буди, проходила демаркаційна лінія і було встановлено нейтральну зону.

На фронтах Другої світової війни і в партизанських загонах воювало 577655 уродженців та жителів Сумської області, понад 350 тис. з них перебували в регулярній армії. 154 462 чоловіки загинули.

С.А. Ковпак

Сумщина стала колыскою партизанської слави. На території Сумської області в роки війни вів боротьбу 41 партизанський загін, на базі 21 з них були сформовані партизанські з'єднання під командуванням С.А.Ковпака,

О.М.Сабурова,
Я.І.Мельника, М.І.Наумова,
Л.Я.Іванова, М.В.Таратути.

За подвиги в роки Другої світової війни 192 уродженці області удостоєні звання Героя Радянського Союзу. І.М.Кожедубу це звання присвоєно тричі, П.С.Рибалку, С.А.Ковпаку та С.П.Супруну – двічі.

102 чоловіка носять звання Героя Соціалістичної Праці, а М.Х.Савченко

І.М. Кожедуб

удостоєна цього високого звання двічі.

Славні традиції продовжено і в незалежній Україні. Уславлена майстриня машинного доїння корів агрофірми «Перше травня» Сумського району П.М.Шаповаленко першою в незалежній Україні удостоєна найвищої державної відзнаки – звання Героя України.

Сумщина – батьківщина відомих діячів науки і культури. На Сумщині народились відомі письменники П.Куліш, П.Грабовський, Я.Щоголів, О.Олесь, О.Вишня, Я.Мамонтов, П.Воронько, М.Хвильовий, Д.Білоус, І.Багряний, Б.Антоненко-Давидович, В.Затуливітер.

Сумщина – батьківщина видатних спортсменів: В.Голубничого, О.Шапаренка, В.Куца, Л.Жаботинського, О.Кириченка, М.Маміашвілі, О.Петрової, Ю.Білонога, Т.Шелестюка та багатьох інших.

В.Голубничий

В.Куц

Л.Жаботинський

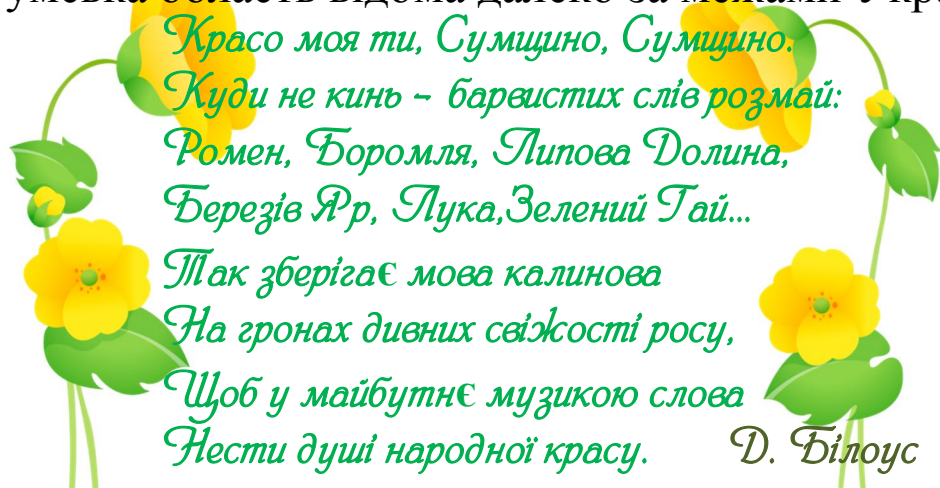

О.Петрова

На Сумщині жили і творили прославлені діячі культури Т.Г. Шевченко, Леся Українка, А.П.Чехов, К.Д.Ушинський, П.І.Чайковський, С.В.Рахманінов, І.М.Крамської, І.Ю.Рєпін, К.О.Трутовський, М.С.Щепкін.

Природа Сумської області не тільки красива, але й різноманітна. На Сумщині багато лісів, які не тільки прикрашають місцевість, а є живими коморами здоров'я. Тут ростуть ягоди, гриби, водяться лосі, кабани, косулі. Незайманими залишились степові ділянки у заповіднику «Михайлівська цілина», який знаходиться в Лебединському районі. Тут росте більше 500 видів різних рослин.

Жителі Сумщини – видатні майстри, трударі, спортсмени. Завдяки трудовим, науковим, спортивним здобуткам наших земляків Сумська область відома далеко за межами України.

Що ж, Сумщина дійсно заслуговує захоплюючих оцінок. Овіяна славою предків і звитяжною працею сучасників, оповита зеленими шатами, щедра гостинністю своїх господарів – вона не може не сподобатись тим, хто вперше сюди приїхав, забутись для тих, хто побував тут хоч раз. І виховувати в дітей любов до рідної землі, бажання знати про неї якомога більше; удосконалювати уміння висловлюватися, розвивати увагу, пам'ять, мову якраз і покликана

Звучить пісня «Сумська мелодія» (сл. М.Гриценка, муз. В.Козуниці)

I-й ведучий:

Є багато країн на землі,
В них озера, річки і долини...
Є країни великі й малі,

Та найкраща завжди –
Батьківщина.
Є багато квіток запашних,
Кожна квітка красу свою має
Та гарніші завжди поміж них
Ті, що квітнуть у рідному краї.

II-й ведучий: Рідний край! Дорога серцю земля батьків і прадідів наших. Оспівані в піснях народних безмежні степи, зелені ліси й доли, високі блакитні небеса! Хіба є в світі краще за це миле серцю довкілля, хіба є що в світі дорожче за Вітчизну?

Рідний дім, дорога батьківська хата, ласкава оселя. Тут ми народилися, вперше побачили світ, уперше зробили крок. А потім, вийшовши за поріг, побачили, який чарівний світ відкривається перед нами. Коло вікна ростуть, цвітуть вогнисті мальви, соняшники, вишні. А над хатою синіє високе, безкрає небо...

I-й ведучий: Це все твоя Батьківщина. Всі ви колись станете дорослими, здобудете освіту. Можливо, доля поведе вас в інші краї, але те місце, де ви народилися і виросли, буде для кожного з вас найкращим на землі. Ви завжди поспішатимете потрапити сюди, до отчого дому, рідної школи, до друзів свого дитинства. Яка ж вона, наша Батьківщина? Наскільки добре ми знаємо її сьогодні? Наскільки любимо, оберігаємо, робимо все для того, щоб стала вона кращою?

II-й ведучий: Юні друзі! Запрошуємо вас до участі у подорожі-грі «Кращий знавець рідного краю». Під час нашої подорожі ви повинні пройти 5 зупинок: «Сумщина історична», «Сумщина туристична», «Сумщина географічна», «Сумщина літературна», «Сумщина спортивна». На кожній із зупинок треба буде відповісти на певну кількість запитань. Той, хто дасть найбільше правильних відповідей, отримає приз і звання «Кращий знавець рідного краю».

І зупинка «Сумщина історична»

1. Яка дата офіційно вважається датою заснування Сум?
(1655рік)

2. Яке місто Сумщини було столицею гетьманської України (Глухів)
3. Маршал, двічі Герой Радянського Союзу, уродженець Сумщини. (П.С.Рибалко)
4. Сумчанин, льотчик, двічі Герой Радянського Союзу (С.П.Супрун)
5. Уродженець м. Білопільля, великий педагог (А.С.Макаренко)
6. Організатор партизанського руху на Сумщині (С.А.Ковпак)
7. Уродженець Сумської області, легендарний льотчик-винищувач, тричі Герой Радянського Союзу (Іван Кожедуб)
8. Місто, в якому плакала Ярославна, оплакувала князя Ігоря? (Путивль)
9. Як зветься битва, у якій в 1659 році українські козаки розбили російську армію? (Конотопська)

II зупинка «Сумщина туристична»

1. Комплекс Сафроніївського монастиря – с. Нова Слобода
2. Яблуня-колонія – м. Кролевець
3. Пам'ятник Т.Г.Шевченку роботи скульптора І. Кавалерідзе – м. Ромни
4. Пам'ятник мамонту – с. Кулішівка
5. Трьох-Анастасіївська церква – м. Глухів
6. Обласний краєзнавчий музей – м. Суми
7. Воскресенська церква – м. Суми
8. Будинок-музей А.П.Чехову – м. Суми
9. «Круглий двір» – м. Тростянець
10. Комплекс споруд, пов'язаних із діяльністю сумського партизанського загону С.А.Ковпака – Спадщанський ліс.

**Пам'ятник мамонту в
с. Кулішівка**

III зупинка «Сумщина географічна»

1. З якою країною межує Сумська область? (Російська Федерація)
2. Місто Суми стоїть на цій річці. (Псел)

3. З якими областями межує Сумська область (*Чернігівська, Полтавська, Харківська*)
4. За однією з легенд, це місто Сумської області отримало свою назву через те, що було засновано в болотистій місцевості, де часто тонули коні. (*Конотоп*)
5. Скільки адміністративних районів має Сумщина, назвіть їх. (*18, Білопільський, Буринський, Великописарівський, Глухівський, Конотопський, Краснопільський, Кролевецький, Лебединський, Липоводолинський, Недригайлівський, Охтирський, Путивльський, Роменський, Середино-Будський, Сумський, Тростянецький, Шосткинський, Ямпільський*).
6. Назвіть міста обласного значення. (*Глухів, Конотоп, Лебедин, Охтирка, Ромни, Суми, Шостка*)
7. Які лікарські рослини, що ростуть на території Сумщини, ви знаєте? (*кропива дводомна, деревій звичайний, подорожник великий, звіробій звичайний, спориш, полин гіркий, хвощ польовий, цикорій звичайний, цмин пісковий, пижмо звичайне, грицики звичайні, мати-й-мачуха, лопух, материнка звичайна*)
8. Назвіть тварин, які мешкають на території Сумщини, що занесені до Червоної книги? (*дрохва, зміїд, глухар, могильник, пугач, журавель сірий, тушканчик великий, горностаї, заєць білий, борсук, мідянка, метелики - стрікачка блакитна, ведмедиця-хацяйка*.)

IV зупинка «Сумщина літературна»

1. Назвіть сучасних письменників Сумщини, які пишуть для дітей (*О.Столбін, А.Коршунова, Ю.Лесіна*)
2. Які твори О.П.Столбіна ви знаєте? (*«Горіхове озеро», «Інопланетяни в комишах», «Віце-губернатор заплави» та ін.*)
3. Назвіть прозові твори А. Коршунової (*«Паровозик Пузя», «Справжні друзі», «Фроська – кімнатна фея», «Пригоди лицаря Морквицаря» та ін.*)
4. Назвіть твори Ю.Лесіної (*«Чарівний килимок», «Казки під парасолькою», «Суми: Подорож у минуле»*)

5. Якого відомого сумського сатирика ви знаєте? (*Григорій Єлишевич*)
6. Хто з відомих українських письменників і поетів відвідав наш край? (*Тарас Шевченко, Леся Українка*).

У зупинка «Сумщина спортивна»

1. Назвіть знаменитих спортсменів, які народилися на Сумщині. (*Володимир Куц, Леонід Жаботинський, Олександр Шапоренко, Микола Смага, Євген Івченко, Олександр Кириченко, Михайло Фоменко, Олександр Феденко, сестри Семеренко*)
2. Якому дворазовому Олімпійському чемпіону зі спортивної ходьби присвоєно звання «Почесний громадянин міста Суми»? (*Володимиру Степановичу Голубничому*)
3. Людина, якою захоплювався в юності і захоплюється дотепер Арнольд Шварценеггер? (*Леонід Жаботинський – один з найсильніших штангістів минулого століття, народився в Краснопільському районі*).
4. В якому виді спорту прославилися на весь світ сестри Семеренко? (*Біатлон*).

Валя і Віта Семеренко

1-й ведучий: Діти, сьогодні ми з вами подолали ще одну сходинку свого зростання як громадянина своєї держави. Хотілось би, щоб із кожною сходинкою вгору ви ще більше любили, оберігали свій рідний край, пишалися ним та примножували його багатства. Тільки тоді, коли добре знаєш природні особливості та історико – культурні надбання своєї малої Батьківщини, можна з гордістю носити високе звання громадянина – справжнього патріота великої незалежної держави – України.

Славиться Сумський край, наша рідна земля своїми щедротами, працьовитими руками, дивоцвітом душі народу – його поетичним та прозовим словом. Історія краю, духовний світ, краса природи виразно постає перед нами у творах наших письменників – земляків та тих майстрів пера, чия літературна діяльність так чи інакше пов'язана з Сумщиною. Цікавитися їх творчістю діти починають ще з раннього дитинства, а, навчаючись в школі, залюбки мандрують літературними стежками рідного краю. Отже, цікавим та пізнавальним для користувачів-дітей молодшого та середнього шкільного віку буде

Шановні друзі! Подивимось на літературну карту Сумщини.

У цьому краї, як зірок на небі, народилось багато талановитих письменників і поетів, а саме: Пантелеймон Куліш, Олекса Ющенко, Павло Ключина, Микола Хвильовий, Іван Багряний, Дмитро Білоус, Яків Щоголів, Платон Воронько, Остап Вишня та інші.

На Сумщині також перебували такі видатні люди, як Леся Українка, яка лікувалась у селі Косівщина Сумського району, Петро Ілліч Чайковський – відпочивав у селі Низи, Антон Павлович Чехов – гостював у Сумах у сім'ї Линтварьових, а будиночок на пам'ять про видатного письменника збережений і по сей день, у ньому розташований музей імені Чехова. На Сумщині неодноразово побував і великий Кобзар Тарас Григорович Шевченко. І це тільки маленька частка літературних зірок Сумщини.

Українська дитяча література збагатилася творами письменників-земляків, серед яких є і вже відомі, і нові імена: Платон Воронько, Дмитро Білоус, Іван Багряний, Олександр

Олесь, Олексій Столбін, Анна Коршунова, Микола Гриценко, Тамара Герасименко та інші.

Мільйонам українців, дорослим та школярам добре відоме ім'я **Дмитра Григоровича Білоуса** (24.04.1920 – 13.10.2004) – визначного поета, перекладача, члена-кореспондента Академії педагогічних наук України, лауреата Державної премії імені Т. Г. Шевченка та літературних премій імені Лесі Українки та імені М.Т.Рильського, уродженця с. Курмани Недригайлівського району.

Дмитро Білоус – унікальне й цікаве явище в українській літературі. Це – непересічний поет, сатирик-гуморист, блискучий перекладач, публіцист, науковець і педагог. Його творчість, різноманітна і багатогранна, здобула широке визнання не лише в Україні, а й за її межами.

Нев'януха любов до України, до свого народу, щире прагнення служити йому словом – головна риса літературної діяльності Д. Білоуса.

Багатий серцем люблячим, щедрий талантом працьовитим, поет порадував своїми чудовими і непересічними книгами й дітей та юнацтво. Серед них – «Пташині голоси» (1956), «Упертий Гриць», «Про чотириногих рогатих і безрогих» (1959), «Лікарня в зоопарку» (1962), «Турботливі діти» (1970), «Сад на Лисій горі» (1972), «Гриць Гачок» (1978), «Веселий кут"» (1979), «Рідні небеса» (2005) та інші.

Поезії для дітей Д. Білоуса читаються з великим захопленням, такі ж цікаві й значимі як за змістом, так само дбайливо й майстерно опрацьовані й за формою, як і твори для дорослих. Дмитро Білоус переконливо довів, що дитяча література може й повинна бути повноцінною і талановитою.

«За Україну молюся»

За соборну вільну Україну
Аз молюся, Боже мій, до Тебе:
Україну, мову солов'їну,
Край пшеничний під блакитним небом,
Ріки збережи й сади веселі,
Ароматами медів залиті,
Їх дари солодкі, соковиті;
Ниспошли нам злагоди в оселі,
У Твоїй руці – Твої ми діти;

Миру, ласки дай містам і селам,
Огради от фарисейства й злоби;
Лихо одверни, тяжкі хвороби,
Юрби заздрих, нищих та облесних;
Сподоби розквітнуть на просторах
Яко на земних, так і небесних.

«Рідне слово»

Ти постаєш в ясній обнові,
як пісня, линеш, рідне слово.
Ти наше диво калинове,
кохана материнська мово!
Несеш барінь гарячу, яру
в небесну синь пташиним граєм
і, спивши там від сонця жару,
зеленим дихаєш розмаєм.
Плекаймо в серці кожне гроно,
прозоре диво калинове.
Хай квітне, пломенить червоно
В сімї великій, вольній, новій.

Олекса Ющенко (1917-2008 рр.) народився в селі Хоружівка Недригайлівського району. Перша його книжка для дітей з'явилась 1956 року під назвою «Весна і літо», далі виходили збірки «Сонячний світ» (1967), «В гості до бабусі» (1970), «Побувайте на Десні» (1974), «Будуть пташки прилітати»

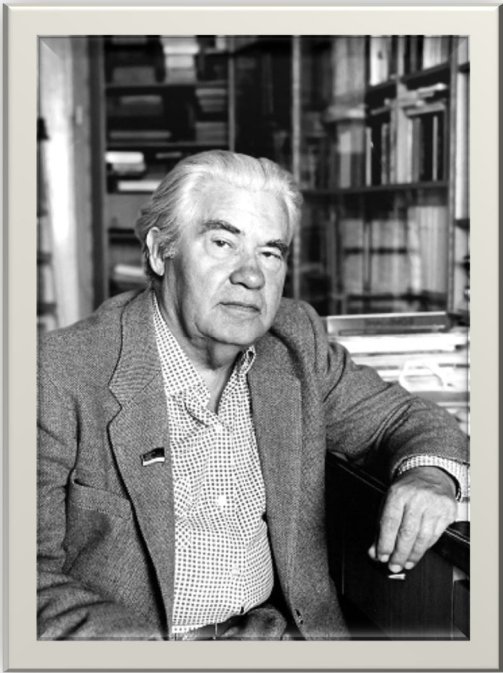
(1979), «Від журавлів до журавлів» (1981).

Найповніше прикмети дитячої поезії виступають у збірці «Уклін красі» (1986), вірші якої спрямовані на виховання добрих людських почуттів, насамперед, краси – краси природи, краси праці. Заповідний степ на

Сумщині, Михайлівську цілину він оспівав у цьому вірші:

В траву вступаю, в шум зелених злив...
Ген-ген жарина будяка-відлюдька:
Здається, жде, щоб люльку запалив
Від нього я! Шкода: не маю люльки.
Не вгледити чумака удалині,
Не чути поскрипу старої мажі.
Лиш медом пахне. Вусик тонко в'яже
Стрілчаста ковила в самотині.
Степ смолкою кипів, полуменив
І воронцем палав до небокраю.
Як згусток пам'яті минулих днів
В букет незримий пошуми збираю.
В траву ступаю, як в глибині віків,
Переді мною поле — дике поле...
І тисячі золочених підків
Розсипались дукатами навколо.
«Прекрасний степ» - доносяться слова...
Степ одягнувся у коштовні шати,
І давня казка в серці ожива.
В нову дорогу час нам вирушати.

Платон Микитович Воронько
(01.12.1913 – 10.08.1988), лауреат
Державної премії СРСР,
Республіканської комсомольської
премії ім. М.Островського,
Державної премії УРСР
ім. Т.Г.Шевченка, премії ім.
Л.Українки, уродженець
с. Чернеччина Охтирського району.

Серед творів, написаних ним для дітей, є вірші, балади, казки і фантастичні поеми. П.Воронько створив справді цікаві, близькі дитячому сприйманню, дуже ясні, з багатою і своєрідною лексикою, чітким ритмом вірші, такі як: «Про бичка і їжачка», «Пиріг», «Обновки», «Не хвались» та ін.

«Ніколи не хвались»

Хвалився кіт,
Що він убрид
Дніпро перебреле.
Та як пішов –
І не прийшов, нема kota ніде.
І ти ніколи не хвались,
Коли не можеш – не берись.

«Про бичка і їжачка»

По дорозі біг бичок,
Бачить – лізе їжачок,
Як лизне його бичок,
Поколовся – та вбочок,
Їжачок сміється: «То – то,
Не бери всього до рота!»

Серед дитячих творів П. Воронька особливе місце займає драматизована «Казка про Чугайстра» – це один із найкращих і найдовершеніших творів такого жанру. Він приваблює

чарівністю поетичних картин, в яких тонко поєднується казкове, фантастичне з реальним. Це високопатріотичний і високо поетичний твір. За міфологічними переказами, Чугайстер – добрий лісовий дух, що допомагає людям в біді, рятує їх від злих сил природи. У поемі П. Воронька цей образ трансформується в образ партизанського генерала С.А.Ковпака. Поема учить мужності і любові до рідного краю.

Ідіть без вагання
У хащі і твані,
Заводьте чужинців – заброд.
Про вас на Вкраїні
Казки швидкоплинні
Складатиме вільний народ.
І смілі малята,
Нові соколята
Шукатимуть ваші путі
На горах Карпатах,
На Татрах горбатих
В своєму новому житті.

«Я не знаю, чи читатимуть те, що я написав для дорослих, а діти читатимуть довго...» – був переконаний Платон Воронько. Так, його вірші стали улюбленими для багатьох поколінь юних читачів, вони живуть між людей, звучать на дитячих святах, вивчаються в школі, його книжки для малят виходили мільйонними накладками.

«Я буду героєм труда»

Ми з татом будуємо хату,
Із мамою полем грядки.
Люблю працювати завзято,
Учуся читати книжки.
Не можу, не хочу й хвилини
В нудному безділлі прожити.
Хвилини – маленькі краплини,
А з крапель струмочок біжить.
Струмочки зіллються в потічки –

І повинню лине ріка.
Хай праця моя невеличка,
Вона мені люба й така.
Я буду трудитись, як тато,
Як мама моя молода.
Збудую і школу, і хату...
І вирощу хліба багато...
Я буду героєм труда!

Наш край дав Україні великого поета, корифея української літератури **Олександра Олеся** (05.12.1878 – 22.07.1944).

Чільне місце у творчості цього яскравого самобутнього лірика займали твори для дітей. Треба відзначити, що писати дитячі твори поета спонукало народження свого первістка – сина Олега, якого О.Олесь називав ласкаво і ніжно Лелекою. Батько-поет прагнув полегшити своєму синові шлях до пізнання величного світу природи.

Вірші О.Олеся викликають щиру любов до природи, збагачують новими знаннями про флору і фауну з їх цікавими і повчальними законами існування.

«Їжачок»

Пошив собі їжачок
З будякових колючок
Гарнесенький кожушок.
Лізе ввечері з кущів,
Не боїться він ні псів,
Ні лисичок, ні вовків.
Хай хтось вкусить – заскавчить,
На весь ліс заверещить,
На край світа забіжить.

«В небі жайворонки в'ються...»

В небі жайворонки в'ються,
Заливаються – сміються,
Грають, дзвонять цілий день,
І щебечуть, і співають,
І з весною світ вітають
Дзвоном радісних пісень.
Ось вони на землю впали,
Щось шепнули їй, сказали,
І розтали знов у млі...
І щоб глянути на диво,
Виглядають полохливо
Перші проліски землі.

Наприкінці життя Олександрові Олесеві доля подарувала другого сина, якого назвали Олександром. Для своєї однорічної дитини Олесь пише прекрасну поему «Водяничок», яку можна вважати своєрідним заповітом, надією, що і цей хлопчик пізнає красу природи і пройметься образним сприйняттям довколишнього світу. Так і сталося. Син поета Олександр Кандиба, що живе нині в Празі, має чутливу душу, пише вірші.

Видатний письменник і видатний громадський діяч **Іван Багряний** (02.10.1906 – 25.08.1963), автор патріотичних віршів, трагедійних романів, пристрасних політичних памфлетів, написав також кілька творів для дітей.

Іван Багряний не був «дитячим письменником», але дбав про власних дітей, хлопчика Нестора і дівчинку Роксолану, які зростали на чужині, в еміграції. Щоб не забули вони батьківської мови, не відцуралися рідної землі, Іван Багряний постарався передусім для них. Так з'явилися його «Казка про лелека та Павлика -мандрівника» і «Телефон». Ці книжечки до того ж було прикрашено авторськими малюнками: Іван Багряний свого часу

закінчив Київський художній інститут, працював як театральний декоратор, цілком професійно малював, оформлював власні книжки. Наскільки вдало це у нього виходило, наші читачі можуть пересвідчитись на власні очі.

«Казка про лелек та Павлика – мандрівника»

Летіли лелеки
У краї далекі.
Машуть крилечками
Помежи хмарками,
Ой, та й попід небесами.
Жили — не тужили, —
З Павликом дружили.
Самі полетіли,
Павлика лишили,
Тяжко ж його зажурили.
Павлику, наш друже!
Не журися дуже:
Як сніжок розстане,
Як зима пролине,
Ми поприлітаєм
Знов на Україну.
З білими хмарками,
Разом з ластівками
Ми поприлітаєм
О весняній днині,
Бо немає краще,
Як на Україні
Летіли лелеки
За море удруге,
Забрали з собою
І малого друга.
Летіли далеко
Попід небесами,
Попід небесами,
Помежи хмарками.
Дзьобом стукотіли,
Крильми тріпотіли, —

У далекий вирій —
В Африку летіли
Тужить Павлик з горя
Край синього моря,
В море поглядає.
А море безкрає.
Погостили досить —
Час уже вертати.
Вийшли, вийшли проводжати
Їх усі звірята.
Летіли лелеки
Із країв далеких,
Помежи хмарками,
Попід небесами,
Через сині гори,
Через Чорне море...
Не боявся Павлик,
Бо не знав тут горя.
Спустились лелеки
Посеред левади.
Павлика стрічають
Всі живі і раді:
Батько і матуся,
Лесик і Настуся,
Крілик і крільчата,
Півник і качата...
І червоні маки,
І волошки сині...
Ой, немає краще,
Як на Україні.
Голубі озера
І пісні пташині...
**ОЙ, НЕМАЄ КРАЩЕ,
ЯК НА УКРАЇНІ.**

В основі багрянівського «Телефону» лежить «Телефон» Корнія Івановича Чуковського. Багрянівський «Телефон» аж ніяк не є просто перекладом «Телефону» Чуковського. Сюжет, поза

сумнівом, той самий, але багрянівський твір дуже відрізняється від твору письменника російського. І не лише своїми габаритами: у Корнія Чуковського 11 главок, у Багряного – 17. Український автор вельми розширює коло персонажів, а їхні функції помітно змінюються.

«Телефон» Чуковського – легкий, веселий, дотепний. У Багряного веселість і грайливість переплітаються болем і тривогою. Це стає очевидним, коли з легкого і дотепного плину зринає тема не названої прямо України. «Телефон» Івана Багряного більш ліричний та особистісний порівняно з «Телефоном» Корнія Чуковського. Змістовно і, так би мовити, ідейно багрянівський твір «для дітей» видається значно серйознішим і вагомішим, аніж твір Корнія Чуковського. Нічого дивного немає в цьому: кожний з авторів виконував своє завдання, працював на свою епоху і свого читача.

Наші читачі, як маленькі, так і дорослі, читають багрянівський твір з великою втіхою і користю для себе.

Телефон мій уночі
Застрибав, дзеленьчучи.
Я схопився з ліжка скоро:
“Хто говорить?
Хто говорить?!”
Хто шумить, не ждучи дня?!”
“С л о н е н я!”
Задзвонили Ж у р а в л і:
“Ми з далекої землі!
Ой курлі-курлю-курлі!
Вишліть нам швиденько крила,
Що наука вже відкрила,
Н о в і к р и л а, отакі,
Як вже мають літаки.
В Україну ми летіли,
Свої крила потопили
І тепер не маєм сили
Повернутись взагалі
Вже до рідної землі.

Ой курлі-курлю-курлі!..”
“Бідні, бідні журавлі!
Поспішаю вже, біжу,
Радо вам допоможу —
Вислать крила накажу,
Щоби ви із того крину
Повертали в Україну,
Облітали цілий світ.
Всім привіт!
Задзеленькали Л е л е к и.
“Звідкіля ви?”
“Ми іздалека!”
“Що ж там сталось?
Що там сталось?”
“Ой, всі жаби збунтувались!
Збунтувалась вся голота
Серед нашого болота,
А найпаче ті малята —
Ті крикливі жабенята, —
У гармати загриміли —
Не хочуть, щоб ми їх їли,
Заспокоються?
Навряд!
Шліть міліції наряд!!”
“Ой, навряд,
Ой, навряд,
Щоб міліції наряд
Втихомирив жабенят!
Ліпше ви тікайте з лук,
Не робіть маленьким мук.
Ліпше їжте ви гадюк”.
Телефон дзвенить-гримить,
Нема спокою й на мить.
Ой ви, звірі чорні й сірі,
Не шуміть в моїй квартирі,
Не турбуйте хоч ві сні,
Дайте виспатись мені!

Тамара Герасименко
(15.07.1956, смт. Липова Долина) – літератор вже досить відомий, більше як поетеса. Її вірші можна побачити в багатьох часописах та альманахах, надруковані вони навіть у «Букварі». Її збірка дитячих віршів «Доріжка для кота» не поступається творчості провідних дитячих письменників

України.

Творчість поетеси допомагає дітям у пізнанні світу,

привчає їх до рідної мови, а значить і культури. Чудові вірші Тамари Герасименко та малюнки Євгенії Новикової подарували дітям справжнє задоволення – і словом, і оформленням.

«Рідна мамо»

Дороженька, рідна мамо,

Я люблю тебе так само!
Довго я расту, одначе
За любов твою віддячу:
Буду літери вивчати,
Щоб тобі казки читати;
Замішу солодке тісто –
Торт спечу, завбільшки з місто;
А як пройде двадцять літ –
Заберу тебе в політ!
Ну, а зараз, що зроблю я?
Пригорну і поцілую,
Твою квіточку поллю,
Ще і ліжко застелю!

«Запальничка»

Десь принішкла запальничка...

Не шукай її, завжди!
Хоч гарненькі ці дрібнички.
Та призводять до біди.
І зелені, і бузкові, всі вони не для малят.
Дай мені ти чесне слово
Просто їх не помічати!
Білі, сині, різноликі,
Веселкові, наче сон...
Не бува...безпечних тільки,
Бо у них живе вогонь.

Анна Коршунова – це літературний псевдонім сумчанки Анни Шевченко. Народилась вона 29 травня 1970 року у Кіровограді. Закінчила СДПУ ім. А.С.Макаренка. Журналіст, викладач, відома українська дитяча письменниця, авторка книг «Фроська - кімнатна фея», «Пригоди лицаря Морквицаря», «Паровозик Пузя», «Разом –

веселіше» та ін., дитячих віршів, п'єс. Лауреат премій «Просто так», «Коронація слова», дипломант I Корнійчуковської премії, член Національної спілки письменників України. Її герої народжуються з фантазій, життєвих ситуацій, вигадок дітей і їхніх друзів, спогадів дитинства. Кімнатна фея Фроська дружить із домовенням Хохою (скорочено від Харитона Хведоровича). Фейська сім'я Фроськи має домашню ластівку Маруську (хоч мама й намагається її називати Моною Лізою). У лицаря Морквицаря з'являється вірний «Санчо Панса» — мишачий горошок Пищик. І разом вони рятують принцесу Картоплесу, якій загрожує земляний дракон Капустянка... Паровозик Пузя живе у дитячому парку, залюбки катає дітей і переживає разом із друзями дивовижні пригоди.

Молода письменниця дивує дітей добрими, чесними та дуже цікавими казковими оповідками. Прості й зрозумілі, вони при цьому є надзвичайно повчальними, бо торкаються тих тендітних і водночас міцних ниточок, які пов'язують усе й усіх у цьому світі. А. Коршунова вже видала для дітей багато захоплюючих оповідань. А ще вона відома прекрасними дитячими віршами, які друкуються у новому журналі для дітей «Диво-дереvence».

З понеділка по суботу
Мама ходить на роботу.
Пригадайте разом з нами:
Де працюють ваші мами?
Мама в білому халаті
В лікарняну йде палату
Бо вона дітей лікує,
Від недуги їх рятує.
На тортах малює квіти
Мама – чарівник – кондитер.
Залюбки купують люди
Тістечка – солодке чудо.
З мамою не пожартуєш,
Бо в міліції працює.
А насправді – добра й мила,
Бо любов – найбільша сила.
Хто це йде з журналом в клас,
Вчити всім наукам нас?
Слухаю – не відірвуся.
Вчитель – теж чиясь матуся.
Мамі ніколи спочити:
Все скроїти, все пошити –
Від сукенки до порт'єр.
Мама – гарний модельєр.
На роботі кожна мама
Зовсім не така, як з нами,
Стільки є важливих справ!
Тут уже не до забав!

При проведенні заходів доречно використати і **родзинки-цікавинки** *«Сутниця у книзі рекордів України»:*

- ❖ Перший в Україні театр створений в м. Глухів (1751).
- ❖ Перша в Росії і Україні музична школа відкрита в Глухові (1730).
- ❖ Перша на Україні нафта знайдена на Роменщині, на горі Золотуха.
- ❖ Перша в Росії і Україні тютюнова фабрика відкрита в м. Охтирка (1718).
- ❖ Волокитинська фарфорова мануфактура – перша на Лівобережній Україні (1839).
- ❖ Уперше на Україні вирощено картоплю в Глухові (1776).
- ❖ Уперше в історії землеробства Глухівський науково-дослідний інститут луб'яних культур вивів насіння без наркотичних конопель.
- ❖ Дивовижна яблуня-сад (15 стовбурів, займає площу 600м²) – пам'ятка природи загальнодержавного значення (з 1998), знаходиться в с. Андріївка Кролевецького району.
- ❖ Єдиний на Україні заповідник лугового степу – Михайлівська цілина (с. Жовтнєве Лебединського району, 1928).
- ❖ Сама велика з відомих українських гармат була відлита майстром К.Балашевичем із Глухова (1705). Вона прикрашає Московський Кремль.
- ❖ Круглий двір у Тростянці (1749) – унікальна пам'ятка архітектури XVIII ст., аналогів якій немає в Європі.
- ❖ Єдиний на Україні пам'ятник мамонту знаходиться у с. Кулішівка Недригайлівського району (1841).
- ❖ Перший в Україні і четвертий у світі пам'ятник свині в м. Ромни (2000 р.).

❖ Єдине в Україні свято селян і митців – Всеукраїнський сільський фестиваль мистецтв «Боромля» (з 1991).

❖ Перша в Україні Академія банківської справи відкрита у Сумах (1996).

❖ Єдина жінка, яка здійснила повітряний таран – старший лейтенант Катерина Зеленко (12 вересня 1941 р. в небі над с. Анастасівкою Роменського району).

❖ Ім'я І.Кожедуба занесено до Книги рекордів Гіннеса як найкращого винищувача Другої світової війни за показники коефіцієнта бойової активності.

Шановні колеги! Сподіваємось, що ці методичні матеріали допоможуть вам при проведенні заходів та популяризації документів про Сумщину серед дітей молодшого та середнього шкільного віку.

Список використаної літератури:

1. Башкатова, О. Розвиток краєзнавчого потенціалу у сучасному інформаційному просторі / Башкатова О. // Світ дитячих бібліотек. – 2006. - № 4. - С. 32–33.
2. Білоус Д. Г. Рідні небеса : Вірші : для мол. та серед. шк. віку / Білоус Д. ; худож. М. О. Онацько. – К. : Веселка, 2005. – 143 с.
3. Воронько, П. Дударики : вірші та казки / Платон Воронько. – Х. : ШКОЛА, 2007. – 80 с.
4. Дем'янова, М. Краєзнавство – це цікаво / М. Дем'янова // Світ дитячих бібліотек. – 2008. - № 2. – С.16.
5. Єлісеєва, О. «Мій край у душі, як пісня» / О. Єлісеєва // Світ дитячих бібліотек. – 2008. - № 1. – С. 8–9.
6. Зуб, Л. Використання краєзнавчого потенціалу в роботі шкільного бібліотекаря / Л. Зуб // Шкільна бібліотека. – 2010 - № 2. – С. 53–56.
7. Казакова, Л. Обласна дитяча бібліотека у краєзнавчому просторі / Л. Казакова // Світ дитячих бібліотек. – 2005. - № 1. – С. 7–9.
8. Краєзнавство – пріоритетний напрям роботи бібліотек. – Суми : ОУНБ, 2004. – 43 с. – м/м № 3430.
9. Лепілка, О. Бібліотечне краєзнавство : бережемо традиції, живемо сучасним і творимо майбутнє / О. Лепілка // Світ дитячих бібліотек. - 2007. - № 4. – С. 23–24.
10. Лисенко, Н. З любов'ю і вірою в Україну : бібліотечне краєзнавство як джерело духовності / Н. Лисенко // Світ дитячих бібліотек. – 2006. - № 4. – С. 53–54.
11. Манжула, Т. Бібліотечне краєзнавство у системі формування духовності користувачів та збереження культурної спадщини краю / Т. Манжула // Світ дитячих бібліотек. – 2007. - № 4. - С. 27–29.
12. По рідному краю, по рідному місту : краєзнавча подорож. – Суми : ОДБ, 2001. - 35с. – м/м №3251.
13. Рідне слово. Українська дитяча література : хрестоматія : у 2 кн. Кн. 2./ упоряд. З. Д. Варавкіної, А. І. Мовчун, М. Ф. Черній. – К. : Либідь, 1999 – с. 465.
14. Роздобудько, С. Краєзнавча робота : сучасний аспект / С. Роздобудько // Бібліотечна планета. – 2004. - № 4. – С. 28.
15. Сумські письменники – дітям : огляд дитячої літератури письменників Сумщини / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; уклад. О. К. Линник. – Суми, 2011. – 20 с.

м. Суми, вул. Петропавлівська, 51
тел./факс: 22-00-82, тел. 22-00-66, 22-00-82
<http://sodb.sumy.ua>
biblioteka.sumy@mail.ru